

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ТИЛУ У СФЕРІ ВІЙСЬКОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЛОГІСТИКИ

О. М. МАСЛІЙ

Основні проблеми сучасного етапу військового реформування обумовлені стратегічним курсом нашої країни на європейську інтеграцію, поступовим переходом до професійного (контрактного) війська й забезпеченням високого рівня професіоналізму офіцерського корпусу, підготовленості офіцерів до діяльності у нових соціально-економічних і політичних умовах. Євроінтеграційний курс держави та її участь у міжнародному військовому співробітництві, у миротворчій діяльності під егідою НАТО зумовлюють завдання військового реформування щодо вдосконалення системи оперативного, матеріально-технічного й інформаційного забезпечення військ (сил) – логістики Збройних Сил України.

Проблема створення нової для ЗСУ єдиної системи військово-економічної логістики (далі – ВЕЛ), яка охоплює широке коло різноманітних питань планування, управління, постачання і перевезення, пов'язаних із організацією матеріально-технічного забезпечення (далі – МТЗ) військ, висуває перед вищою військовою школою України першочергові завдання організації ефективного формування фахової компетентності майбутніх офіцерів у процесі навчання.

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, затверджена Президентом України, обумовлює модернізацію наукової та освітньої діяльності, зокрема військової, за європейськими вимогами, впровадження європейських норм і стандартів в освіті, науці й техніці. Пріоритетними напрямками роботи в рамках Програми «Партнерство заради миру» щодо виконання завдань процесу планування та оцінки сил (далі – ППОС) для України вважаються, окрім всебічного використання можливостей Програми і ППОС для досягнення цілей та виконання завдань реформування ЗСУ, досягнення взаємної сумісності в управлінні, тиловому й технічному забезпеченні підрозділів, тобто саме в системі логістики, насамперед тих підрозділів, які виділено для участі у Програмі «Партнерство заради миру», а також відповідне вдосконалення системи підготовки військових кадрів [1]. У Програмі реформування і розвитку ЗСУ також зазначено, що сучасні Збройні Сили нашої країни потребують формування нової генерації офіцерських кадрів, що у свою чергу вимагає відповідної реорганізації системи військової освіти, одним із основних напрямів якої є її стандартизація, відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (розділ III «Система стандартів освіти»).

Для розв'язання завдань переходу до нової для ЗС України єдиної системи логістики в Генштабі ЗСУ було утворено у 2004 році структурний підрозділ – Головне управління логістики.

Проблема запровадження європейських стандартів військового управління і створення принципово нової для Збройних Сил України єдиної системи військово-економічної логістики – системи оперативного забезпечення військ (сил) та матеріально-технічного й інформаційного їх забезпечення, яка охоплює широке коло різноманітних питань планування, управління, постачання і перевезення, пов'язаних з організацією означеного забезпечення військ, ставить перед вищою військовою школою України складну педагогічну проблему щодо організації підготовки майбутніх офіцерів, як кадрових, так і офіцерів резерву ЗСУ, за такими умовами, які б забезпечили формування їхньої фахової компетентності у сфері військово-економічної логістики.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури засвідчив, що проблеми організації військово-професійної підготовки і формування компетентності офіцерів у різних сферах життєдіяльності військ порушуються у багатьох працях. Учені зазначають, що для високоефективної служби у військах офіцер має бути компетентним у багатьох аспектах військової діяльності.

Метою статті є аналіз чинників, що впливають на організацію підготовки майбутніх офіцерів тилу у сфері військово-економічної логістики, визначення сутності поняття «фахова компетентність».

Загалом процес формування компетентного фахівця, зокрема військового, є однією із головних проблем професійної педагогіки, особливо у визначенні понять «компетентність» та «компетенція» (які іноді ототожнюються, а іноді диференціюються), так і у відборі ключових компетентностей, тобто таких, що «дають можливість особистості ефективно брати участь у багатьох соціальних сферах та які роблять внесок у розвиток якості суспільства та особистого успіху», сьогодні ще немає однозначності.

Під поняттям «компетенція» стосовно військових кадрів, за В. Л. Яковенком, розуміється «загальна здатність, яка базується на знаннях і досвіді, визначати, оцінювати, встановлювати

причинно-наслідкові зв'язки та адекватно впливати на певну сукупність явищ і процесів, що мають місце у конкретному виді чи напрямку діяльності» [2]. Науковці доводять, що розвиток та формування компетенції майбутнього офіцера нерозривно пов'язані зі змістом його підготовки у ВВНЗ; натомість наголошують, що Програма реформування ЗСУ вимагає й формування в офіцерського складу цілого ряду нових компетенцій, які б забезпечили його високоефективну професійну діяльність у нових політичних, соціально-економічних, соціокультурних, інформаційно-технологічних та духовних умовах.

За енциклопедією освіти, компетентність визначається як результат набуття компетенції; однак компетентність, на відміну від компетенції, передбачає особистісну характеристику, ставлення до предмета діяльності.

Найчастіше поняття «професійна компетентність» (у нашому дослідженні – фахова) розглядається науковцями, за аналізом В. Н. Введенського, в таких значеннях, як: сукупність знань і вмінь; обсяг навичок виконання професійних завдань; комплекс особистісних якостей, зокрема професійно значущих; вектор професіоналізації; єдність теоретичної й практичної готовності до праці; здатність здійснювати складні види культуровідповідної діяльності тощо.

Загалом переважна більшість авторів розглядає комплексну, інтегративну природу цього поняття, тому що її джерелом є різні сфери культури, і вона «вимагає значного інтелектуального розвитку, включає аналітичні, комунікативні, прогностичні та інші розумові процеси» [2, с. 5].

Інтелектуальні вміння, за В. М. Гриньовою, є «здатністю особистості ефективно виконувати операції логічного мислення (аналіз, синтез, порівняння, класифікація, виділення головного та ін.) у процесі оволодіння системою знань, вирішенні проблем і завдань у процесі професійної діяльності» [2, с. 129].

Міжнародний департамент стандартів для навчання, досягнення та освіти (*International Board of Standards for Training, Performance and Instruction – IBSTPI*) визначив поняття компетентності як спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу. А на думку експертів Ради Європи, компетентності передбачають:

спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні та соціальні потреби; комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок .

Про те, що професійна компетентність визначається рівнем розвитку професійно важливих якостей фахівця й професійними вимогами, які формулюються на підставі аналізу професійної діяльності, стверджують багато військових дослідників. Однак, на думку В. І. Ветрова і О. Л. Тракалюка, «сьогодні, на жаль, ще не знайшло широкого розповсюдження співставлення вимог посади до людини і особистісних, індивідуально-психологічних, професійних якостей претендента на цю посаду».

Такою новою компетентністю, обумовленою переходом до нової для ЗС України єдиної системи логістики, виступає, на нашу думку, компетентність майбутніх офіцерів у сфері військово-економічної логістики. Проте організаційно-педагогічні умови формування фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу у сфері ВЕЛ у процесі їхнього навчання у ВВНЗ не стали предметом всебічного й комплексного дослідження з урахуванням вимог військової реформи щодо контрактного комплектування військ і підготовки офіцерського корпусу, готового до виконання завдань за призначенням та участі в міжнародному військовому співробітництві в контексті інтеграційних процесів, пов'язаних з європейським стратегічним курсом України.

Таким чином, головною особливістю підготовки майбутніх офіцерів тилу є виховання *фахової компетентності у сфері військово-економічної логістики*, яка передбачає загальну інтегративну здатність офіцера тилу встановлювати на основі системного комплексу професійних знань, умінь, досвіду, ціннісних характеристик і професійно важливих в означеній сфері особистісних якостей причинно-наслідкові зв'язки та адекватно впливати на процес виконання функцій і завдань в означеній сфері військової діяльності.

Формування фахової компетентності (далі – ФК) майбутніх офіцерів та вдосконалення системи управління і організації підготовки військових фахівців нині, на думку багатьох дослідників, неможливе без урахування загальноцивілізаційних тенденцій, що зародилися в останнє десятиліття ХХ століття й утверджуватимуться у ХХІ столітті, а саме: глобалізація суспільного розвитку, набуття людством здатності до самознищення, прискорення соціально-економічного і науково-технічного прогресу, розвиток наукоємних інформаційних технологій. Зазначені тенденції, на нашу думку, виступають загальноцивілізаційними факторами стратегічного рівня, що впливають на організацію підготовки майбутніх офіцерів загалом та формування ФК офіцерів тилу зокрема.

Ці фактори об'єктивно висувають завдання щодо підготовки нового покоління офіцерів, які володіли б не тільки сукупністю військово-професійних знань, умінь і навичок, адекватних вимогам військового реформування та переходу до служби у військах на контрактній основі, але й швидко адаптувалися до змін умов, вимог і потреб військової служби. При цьому формування фахової компетентності майбутніх офіцерів повинно будуватися, як зазначив М. І. Нещадим, на принципово нових підходах до розвитку військової освіти й потребує насамперед «інноваційного уявлення про місце військового фахівця в сучасному інформаційному світі, у ЗС в умовах світових інтеграційних процесів та локальних конфліктів», а також використання національного й міжнародного досвіду [3].

Зрозуміло, що військовій освіті, як компонента системи професійної освіти України, притаманні всі основні стратегічні тенденції, напрями, проблеми і суперечності її сучасного розвитку, які загалом, на нашу думку, виступають освітянськими факторами стратегічного рівня, що впливають на формування ФК майбутніх офіцерів у різних сферах військової діяльності.

Зазначені загальноцивілізаційні та освітянські фактори є зовнішніми (відносно навчально-виховного процесу у ВВНЗ) факторами впливу стратегічного рівня на формування ФК майбутніх офіцерів у різних сферах військової діяльності, зокрема у сфері ВЕЛ. До зовнішніх освітянських факторів впливу стратегічного рівня слід віднести, на нашу думку, й загальний стан психологічної та педагогічної наук.

Окрім зазначених, ми вважаємо за доцільне серед зовнішніх факторів впливу виділити й фактори оперативного-тактичного рівня: суспільно-політичні, економічні та військово-педагогічні, що більш безпосередньо впливають зовні на формування ФК майбутніх офіцерів тилу у ВВНЗ, аніж фактори стратегічного рівня. До суспільно-політичних факторів, насамперед, належать воєнно-політичні інтереси держави, потреби суспільства і вимоги практики служби у військах щодо компетентності у сфері ВЕЛ офіцерів тилу, а також способи комплектування служб тилу ЗСУ офіцерським складом, передусім за контрактом. Економічні фактори обумовлюються загальним станом економіки держави й тією часткою державного бюджету, що відводиться на розвиток військової справи і військової науки. А зовнішніми військово-педагогічними факторами, що впливають на формування професійної компетентності майбутніх офіцерів, зокрема у сфері військово-економічної логістики, на нашу думку, є сукупність визначених багатьма військовими дослідниками актуальних проблем сучасної військової освіти .

Серед дослідників основних військово-педагогічних проблем, які ще не мають однозначно узгодженого розв'язання, до зовнішніх факторів оперативного-тактичного рівня, що впливають на формування ФК майбутніх офіцерів тилу, ми відносимо такі: а) існуючу неповну відповідність обсягу і змісту військової освіти сучасним вимогам розвитку військової справи, що потребує, на нашу думку, коректування змісту навчання майбутніх офіцерів тилу, введення вибіркового курсу, спрямованого на формування фахової компетентності у сфері ВЕЛ; б) впровадження цілісної системи стандартів вищої військової освіти в навчальний процес ВВНЗ, причому, як зазначають дослідники, особливе місце у цій низці проблем посідає недостатня готовність службових осіб до впровадження нових тестових засобів діагностики; отже, врахування цього фактора потребує відповідної підготовки викладачів; в) проблеми гуманізації й гуманітаризації НВП ВВНЗ, що пов'язані із загальноцивілізаційним фактором щодо набуття людством здатності до самознищення і необхідністю подолання кризових явищ у суспільстві; г) підвищення якості підготовки військових фахівців, на що власне й спрямовано формування фахової компетентності майбутніх офіцерів у сфері ВЕЛ; д) підвищення кваліфікації військових науково-педагогічних кадрів, що для цілей нашого дослідження означає нагальну потребу в організації системи їхньої підготовки до формування компетентності майбутніх офіцерів у сфері ВЕЛ на основі професійного та особистісного самовдосконалення; е) формування творчого мислення військового спеціаліста, здатного продуктивно вирішувати складні питання військово-професійної діяльності, що особливо важливо саме для сфери ВЕЛ; є) проблеми системної організації військової освіти, вирішення питань її цілісності, наукової обґрунтованості, що потребує прискіпливого аналізу методологічних підходів, покладених в основу процесу формування ФК офіцерів тилу; ж) проблеми виходу на рівень освіти розвинутих країн світу й інтеграції до загальноєвропейського та світового освітнього простору, що потребує формування низки нових компетентностей у тих, хто навчається, і обумовлює практичну спрямованість кваліфікаційних вимог до них з урахуванням кон'юнктури ринку праці та світового досвіду. Цей фактор нерозривно пов'язаний із загальноцивілізаційним фактором глобалізації суспільного розвитку, який призводить до загострення конкурентної боротьби саме в галузі якості інтелектуальних ресурсів та освіти. Як уже зазначалося, такою новою компетентністю є,

на нашу думку, компетентність у сфері військово-економічної логістики майбутнього фахівця служби тилу ЗСУ, який у ринкових умовах має певну вартість на ринку праці, і ця вартість великою мірою залежить від його професійної підготовленості, розвитку його особистісних якостей, професійно важливих для сфери ВЕЛ.

Переорієнтуванням системи освіти України на загальнолюдські цінності, оновленням системи освіти, спрямованих на підвищення якості підготовки офіцерів, й обумовлюються нові вимоги до випускників ВВНЗ у вигляді системи стандартів освіти, розробка яких базується на суб'єктно-діяльнісному підході [4].

Вимоги стандартизації військово-професійної підготовки майбутніх офіцерів тилу передбачають розробку освітньо-кваліфікаційної характеристики і освітньо-професійної програми підготовки, а також упорядкування нових тестових засобів діагностики рівня сформованості ФК майбутніх офіцерів у сфері ВЕЛ та забезпечення готовності службових осіб до їх запровадження у НВП ВВНЗ, що потребує їхньої відповідної підготовки.

Виходячи із загальноновизнаних світових стандартів, реформування ЗСУ передбачає значні зміни в кадровій політиці, комплектування на контрактній основі всіх видів і родів військ ЗС, створення умов для їх ефективної служби і об'єктивне оцінювання ефективності цього процесу. Впроваджена система супроводу служби офіцерів на всіх її етапах, важливим елементом якої є рейтинговий відбір кандидатів на вищі посади й атестування військовослужбовців на підставі оцінки якісних критеріїв їхньої діяльності та проявів якостей і здатностей. Це також виступає вагомим зовнішнім військово-педагогічним фактором оперативно-тактичного рівня, що впливає на формування ФК майбутніх офіцерів тилу у сфері військово-економічної логістики.

До зовнішніх військово-педагогічних факторів оперативно-тактичного рівня, що впливають на формування ФК, можна віднести й проблему підвищення вимог до сучасного рівня професійної компетентності майбутніх офіцерів при недостатньому фінансуванні ВВНЗ. Наслідком підвищення вимог є потреба у збільшенні обсягу знань, умінь і навичок майбутніх офіцерів, що потребує або збільшення терміну їхньої підготовки при використанні традиційних методів навчання, або активного впровадження прогресивних педагогічних технологій, форм та методів навчання.

Таким чином, у сучасних умовах на формування у ВВНЗ фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу у сфері військово-економічної логістики впливають визначені нами зовнішні фактори стратегічного (загальноцивілізаційні, освітянські) і оперативно-тактичні фактори (суперечності НВП ВВНЗ).

Список використаної літератури

1. Миротворча діяльність України : кооперація з НАТО та іншими структурами європейської безпеки [під кер. Г. М. Перепелиці]. – К. : Стило, 2002. – 314 с.
2. Яковенко В. Л. Основні компетенції офіцера в контексті Державної програми розвитку Збройних сил України В. Л. Яковенко // Військова освіта : зб. наук. праць. – 2002. – № 10. – 219 с.
3. Нецадим М. І. Військова освіта України: історія, методологія, практика : монографія \ М. І. Нецадим. – К. : ВПЦ, К., 2003.
4. Біла книга 2007 : Оборонна політика України / [за ред. Центру Разумкова]. – К., 2008.